

Beste leden van de Werkplaats Lokaal Cultuurbeleid,

In de afgelopen Werkplaats is vanuit de provinciale steuninstellingen het verzoek gekomen of er een overzicht kan komen van de bestaande akkoorden (GALA/IZA/SAII/AZWA) en waar precies de koppeling met cultuur zit. En wat we momenteel weten mbt de toekomst na 2026. Zie hiervoor onderstaande notitie. Deze notitie kan gebruikt worden voor eigen informatie en biedt evt ondersteuning in het informeren van gemeenteambtenaren. De informatie in deze notitie is onder voorbehoud van wijzigingen.

Voor deze notitie is voortgebouwd op de FAQ Brede SPUK van de VSG en de Kennispagina Gemeentelijk Beleid voor Cultuurbeoefening van LKCA.

Voor verdere vragen over dit thema, kun je contact opnemen met onderstaande contactpersonen (van mid oktober 2025 t/m medio maart 2026):

- Claudia Marinelli; algemeen contactpersoon GALA/IZA/SAII/AZWA, stand van zaken ontwikkeling BRC na 2026
- Caroline Wendel; beheren netwerk SOCP en Werkplaats lokaal beleid, coördinatie VSG regionale contactdagen GALA/IZA/SAII

Uitleg akkoorden en de rol van cultuur

1. Gezond en Actief Leven Akkoord

Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is een landelijke afspraak tussen het Rijk, gemeenten en zorgpartijen met als doel de gezondheid van Nederlanders te verbeteren en gezondheidsverschillen te verkleinen. Het akkoord richt zich op preventie, een gezonde leefomgeving en het versterken van de sociale basis. Gemeenten spelen hierbij een centrale rol en ontvangen structurele middelen om in te zetten op onder andere valpreventie, mentale gezondheid, gezonde leefstijl en het bevorderen van sport en bewegen. GALA sluit aan bij bestaande programma's zoals het Integraal Zorgakkoord (IZA) en richt zich op samenwerking tussen het sociaal domein en de zorg.

Rol van cultuur

Cultuurdeelname wordt genoemd als betekenisvol onderdeel voor het versterken van de sociale basis. Ook wordt in het thema 'sport- en beweegparticipatie' de rol van cultuur genoemd als bevorderlijk voor de fysieke en mentale gezondheid, en het feit dat cultuur bijdraagt aan verbinding, veerkracht en persoonlijke ontwikkeling. Tot slot wordt de rol van cultuur benoemd in de bijdrage aan mentale gezondheid. Cultuurcoaches vervullen een belangrijke rol in het bevorderen van cultuurdeelname.

2. Sportakkoord II

Sportakkoord II (2023–2026) is een samenwerking tussen overheid, sport, zorg en onderwijs om sporten en bewegen voor iedereen toegankelijk te maken. Het richt zich op inclusie, gezondheid, jeugd, sterke sportclubs, goede voorzieningen en inspirerende topsport.

Rol van cultuur

Cultuur is niet specifiek benoemd in het Sportakkoord II zelf. Maar de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC) is als addendum van het Sportakkoord ondergebracht. De Brede Regeling Combinatiefuncties stimuleert samenwerking tussen sport, cultuur en andere sectoren zoals onderwijs en zorg, om mensen beter toe te leiden naar sport-, beweeg- en cultuuraanbod, met als doel een actieve, gezondere samenleving. Vanuit de BRC worden o.a. Buurtsportcoaches en Cultuurcoaches gefinancierd (40% financiering vanuit het Rijk, 60% vanuit gemeenten).

Doelen van de BRC zijn:

- Meer deelname aan sport, bewegen en cultuur, ook door kwetsbare groepen.
- Sterke en toegankelijke aanbieders met oog voor kwaliteit en veiligheid.
- Betere verbinding van sport, bewegen en cultuur met andere domeinen zoals onderwijs, zorg en welzijn.

Lees meer over Cultuurcoaches op de [website van LKCA](#).

3. Brede SPUK

De brede SPUK is de financiële regeling waarin oa de uitgangspunten van GALA en Sportakkoord zijn opgenomen. Volledig heet deze regeling 'Specifieke uitkering voor sport en Bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en sociale basis'.

De regeling bestaat uit 3 inhoudelijke hoofdthema's. Daarbinnen vallen verschillende onderdelen met elk een vast beschikbaar budget per gemeente.

- Sport, bewegen en cultuur
 - Lokaal Sportakkoord
 - Brede Regeling Combinatiefunctie
- Gezondheid en Sociale basis
 - Terugdringen Gezondheidsachterstanden
 - Kansrijke Start
 - Mentale Gezondheid
 - Aanpak overgewicht en obesitas
 - Valpreventie
 - Leefomgeving
 - Opgroeien in een Kansrijke Omgeving & Vroegsignalering Alcoholproblematiek
 - Versterken sociale basis
 - Mantelzorg
 - Eén tegen Eenzaamheid
 - Welzijn op recept
- Ondersteunende onderdelen
 - Versterking kennis- en adviesfunctie GGD
 - Coördinatiekosten regionale aanpak preventie

4. Integraal Zorgakkoord

Het Integraal Zorgakkoord (IZA) is een landelijke samenwerking tussen het ministerie van VWS en zorgpartijen om de Nederlandse zorg toekomstbestendig te maken. Het richt zich op het verlagen van de werkdruk in de zorg, het verbeteren van samenwerking tussen zorg en

welzijn, en het versterken van de eerstelijnszorg (zoals huisartsen en wijkverpleging). Ook zijn er afspraken over digitalisering, preventie en passende zorg, zodat zorg beschikbaar, betaalbaar en kwalitatief goed blijft ondanks vergrijzing, personeelstekorten en toenemende zorgvragen. De kern is: minder ziekte, meer gezondheid, en zorg op de juiste plek. Vanuit het IZA is een eigen SPUK IZA beschikbaar gesteld aan gemeenten.

Rol van cultuur

In IZA wordt niet expliciet ingegaan op de rol van cultuurbeoefening. Thema's zijn vooral gezondheid, preventie, passend zorgnetwerk, welzijn, sociaal domein, arbeidsmarkt, digitalisering etc.

Hoe verhouden IZA en GALA zich tot elkaar?

Beide akkoorden en bijbehorende SPUK's vullen elkaar aan. IZA richt zich meer op de zorggerelateerde preventie en kwetsbare groepen, terwijl GALA zich richt op brede publieke preventie en het versterken van de sociale basis.

Meer lezen: <https://www.loketgezondleven.nl/beleid/gala-spuk/wat-en-waarom-gala-en-iza>

4. AZWA – Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord

Het AZWA werd ondertekend op 8 september 2025 tussen het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en diverse zorg- en welzijnsorganisaties. Het is een uitbreiding van het eerder gesloten Integraal Zorgakkoord (IZA) uit 2022. AZWA moet de uitvoering van IZA versnellen, verbreden en verdiepen, vooral door een grotere rol voor het sociaal domein.

Het AZWA richt zich op toegankelijke en betaalbare zorg voor iedereen, met aandacht voor het slimmer organiseren van zorg door onder andere technologie en het verminderen van administratieve lasten. Er wordt ingezet op nauwere samenwerking tussen het medische en sociale domein, waarbij preventie, een gezonde levensstijl en welzijn centraal staan. Ook wordt de eerstelijnszorg versterkt met betere ondersteuning van huisartsen en wijkteams. Tot slot ligt de nadruk op preventie en het voorkomen of verminderen van zorgvragen.

Voor meer informatie over het akkoord, kun je de Kamerbrief over zorgakkoorden of de website van de VNG raadplegen.

Rol van cultuur

In het AZWA heeft cultuur geen expliciete rol. Maar met name de gedeeltes in het AZWA die richten op de samenwerking tussen zorg & welzijn en preventie/sociaal domein sluiten aan op de ambities die ingezet zijn met het GALA. Hoewel cultuur niet specifiek benoemd is, draagt cultuur natuurlijk wezenlijk bij aan de doelen die gesteld zijn rondom preventie/sociaal domein.

Ontwikkelingen brede SPUK per 2025

Lange tijd was onduidelijk of de aangekondigde bezuinigingen in de Miljoenennota 2025 ook de brede SPUK zouden treffen. Inmiddels is bekend dat:

- De **looptijd** van de brede SPUK blijft t/m 2026
- Er is sprake van een **ontschotting** tussen de deelprogramma's van de brede SPUK. De deelprogramma's hoeven daarmee niet meer apart verantwoord te worden. Er komt 1 algemene verantwoordingsregel voor de hele brede SPUK.
- **10 procent korting** wordt toegepast op het totale brede SPUK-bedrag
- Gemeenten mogen evt in het jaar 2025 overgebleven middelen met een maximaal percentage van 10% **meenemen** naar 2026
- Er zijn voor 2025 en 2026 extra middelen toegevoegd aan de brede SPUK:
 - 2,5 miljoen voor Mentale Gezondheid
 - 43 miljoen overgangsmiddelen vanuit Aanvullend Zorg en Welzijnsakkoord (AZWA)

Wat betekent dit voor cultuur?

De ontschotting van programma's reduceert de verantwoordingslast bij gemeenten (en hiermee is een deel van de 10% korting opgevangen). Ook betekent het dat gemeenten dus makkelijker kunnen schuiven tussen budgetten. Wanneer er een budget overblijft op het ene programma, kan dit in theorie gebruikt worden om tekorten op een ander programma mee op te vullen. Voor cultuur biedt dit een kans om te kijken of projecten die eerder strandden ivm budgettekort mogelijk toch doorgang kunnen vinden. Belangrijk is wel dat de GALA-doelen nog steeds nagestreefd worden.

Toekomst

Wat gebeurt er met de brede SPUK na 2026?

Het GALA en de brede SPUK zijn regelingen die lopen t/m 2026. Omdat sommige middelen in de Brede SPUK tijdelijk zijn en het AZWA pas ingaat per 2027, zijn er vanuit het AZWA middelen vrijgemaakt voor de overgangperiode 2026, zodat er geen gat valt in de uitvoering.

Toekomst BRC

Veel provinciale partijen geven aan vanuit gemeenten vragen te krijgen over het vervolg na 2026 voor de BRC. Hierover is momenteel nog weinig duidelijk. De BRC is een structurele regeling dus in principe is de verwachting dat deze doorgaat. De vorm waarin deze precies doorgaat is echter nog niet duidelijk. Momenteel valt de BRC als addendum onder het Sportakkoord II (dat ook t/m 2026 loopt), mogelijk wordt het hierna anders georganiseerd. Natuurlijk zijn we hierbij ook altijd afhankelijk van de politieke koers. Op dit moment is OCW samen met VWS aan het nadenken over diverse scenario's. Zodra er meer bekend is, zal dit via LKCA worden gecommuniceerd.

Tips in de tussentijd

Blijf inzetten op de integrale samenwerking tussen cultuur en andere domeinen zoals sport & bewegen, jongerenwerk en welzijn. Zo benadruk je de kracht van samen én zorg je ervoor dat cultuur ook op het netvlies blijft bij beleidsmakers (zeker gezien dit thema niet zo expliciet in het AZWA staat).